

CURRICULUMUL INTERCULTURAL: ORIENTĂRI, PRINCIPII, RESURSE

Argentina CHIRIAC, Vladimir GUȚU

Catedra Științe ale Educației

The intercultural education represents a transcultural and methodological provocation for the teachers and the creators of the curricula. The intercultural phenomenon represents a very precious resource that can be appreciated in the educational sphere. The intercultural education actually is an education of interpersonal relations that involves the members of different cultures. The realization of the intercultural relation is based on the importance of the processes of interaction, collaboration, opening, changing, and knowledge.

Educația interculturală reprezintă o provocare transculturală și metodologică pentru cadrele didactice și concepătorii de curriculum. Interculturalitatea reprezintă pentru ei o resursă prețioasă ce poate fi valorificată în cadrul educațional. Educația interculturală este, de fapt, o educație a relațiilor interpersonale care implică membrii unor culturi diferite. Realizarea relației interculturale accentuează importanța proceselor de interacțiune, colaborare, deschidere, schimbare, cunoaștere. În pofida multitudinii conceptualizărilor sale, educația multiculturală vizează următoarele sensuri:

- fiecare elev/student să posede oportunitățile egale pentru a-și realiza pe deplin potențialul;
- fiecare elev/student trebuie format pentru a se integra eficient într-o societate interculturală;
- fiecare elev/student/cadru didactic trebuie să accepte existența diversității culturale;
- fiecare elev/student trebuie să fie conștient, critic, activ din punct de vedere social.

În acest sens, educația interculturală presupune: recunoașterea valorilor, a modurilor de viață, a reprezentărilor simbolice la care se raportează ființele umane, indivizi sau societăți; interacțiunea lor cu altul și în înțelegerea lumii, recunoașterea interacțiunilor care intervin simultan între multiple registre ale aceleiași culturi și între diferite culturi [8].

În condițiile constituirii unui sistem democratic de învățământ problematica curriculumului intercultural capătă o importanță deosebită.

Realizarea unui curriculum intercultural are la bază următoarele repere [2]:

- recunoașterea diversității de reprezentări și valori;
- interacțiunea între diversele reprezentări și instanțe valorice;
- schimbul între persoane și grupuri ale căror valori sunt diverse, multiple și adesea împărtășite;
- decentrarea, deconstrucția viziunii egocentrice, etnoculturale ca bază a interacțiunilor sociale;
- comunicarea interculturală ca bază a dinamicilor sociale, a viziunii vii și sănătoase asupra identităților ca formațiuni evolutive rezultând din contactele culturale.

Curriculumul intercultural înseamnă schimbarea de perspectivă, identificarea formelor de gestiune democratică ce fac parte egală tuturor, renunțarea la polarizarea majoritate–minoritate care defavorizează întodeauna minoritatea în profitul celor numeroși și plasarea accentului pe interacțiune în rețele complexe de relaționare. În esență, aceasta înseamnă a privi identitatea nu în sensul de diferență, barieră sau frontieră, ca factor de diviziune, ci ca o multitudine de relații și interacțiuni, ca loc de formare a legăturii sociale și politice [2].

Aceste abordări implică un set de valori cum ar fi [3]:

- respectul față de om ca valoare socială supremă;
- respectul față de valorile culturale și acceptarea diversității culturilor;
- respectul de sine și al altora;
- toleranță, acceptarea unor comportamente diferite;
- luarea de decizii în mod democratic;
- formarea spiritului critic și autocritic;
- stăpânirea emoțiilor primare;
- capacitatea de a dobândi relații satisfăcătoare și de a dialoga;
- descurajarea agresivității și a violenței;
- cooperarea și instaurarea încrederii în interiorul grupului în care activezi;
- suscitarea interesului pentru respectarea drepturilor omului;

- dezvoltarea empatiei pentru cei care sunt victime ale încălcării drepturilor fundamentale ale omului;
- capacitatea de a recunoaște inegalitatea, injustiția, rasismul, stereotipurile și prejudecățile;
- aptitudinea de a accepta ceea ce este străin, neobișnuit, ambiguu, ambivalent;
- cunoașterea și acceptarea pluralității interpretărilor;
- conștiința culturală și interculturală adecvată;
- exprimarea eficientă a propriei identități culturale;
- construirea împreună a acordului în situații de divergență de opinii, credințe, norme, valori.

Curriculumul intercultural trebuie să prezinte o definiție largă a noțiunii și să cuprindă: obiectivele, conținutul, strategiile de predare-învățare-evaluare, organizarea și administrarea, resursele, experiența, relațiile interinstituționale etc.

În acest context, prezintă interes pentru concepte de curriculum intercultural următoarele caracteristici cu referire la subiectele incluse în conținutul acestuia [5]:

- incluzive, din punct de vedere cultural – prin încorporarea unor opinii opuse și a unor interpretări divergente;
- reprezentative, pentru diversitatea și unitatea din interiorul grupurilor și dintre grupuri;
- situate în contextul lor temporal și spațial;
- orientate mai mult spre aspectul profunzimii decât al extinderii informației;
- infuzate în întregul curriculum;
- tratate drept constructe sociale și deci ca încercări, la fel ca orice cunoaștere;
- proiectate și construite pe experiența și cunoștințele pe care elevii le aduc în clasă;
- încorporate în moduri active de predare și învățare în scopul de a potența înțelegerea (mai mult decât învățarea pe de rost), examinarea contraverselor și interînvățarea.

Referitor la conținuturi, dar și la modurile de tratare a acestora, Armento (1995) formulează patru principii care trebuie respectate în dezvoltarea curriculumului, din perspectiva unei pedagogii descrisă ca sensibilă la aspectele culturale.

Primul principiu enunțat cere **utilizarea unor materiale de actualitate și diverse din punct de vedere etnic și cultural**. Cere, de asemenea, valorificarea tradițiilor culturale, a istoriei, muzicii, artei, literaturii, artefactelor, materialelor originale și a resurselor comunității. Astfel, conținuturile vor reflecta mai adecvat diversitatea culturală și creațiile culturale autentice ale comunităților. Experiențele incluse în fondul cultural al elevilor/studentilor vor avea mai multă rezonanță în conținuturi decât dacă acestea ar fi selectate predominant din cunoașterea savantă și din cultura grupurilor majoritare.

Un alt principiu invită la **inclusiunea în conținuturi a unor materiale ca să ofere perspective multiple de explicare și interpretare a realității**. Astfel, elevii/studentii se vor familiariza cu strategii diferite de construire a cunoașterii, vor fi ajutați să privească cunoașterea ca entitate construită și nu ca pe un dat, să-și dezvolte strategii alternative de interpretare a evenimentelor și, implicit, să dezvolte atitudini de toleranță și deschidere față de purtătorii unor concepții diferite de ale lor.

Al treilea principiu solicită **utilizarea unor materiale care ilustrează legăturile intra- și intergrupuri**. În procesul de construire a identității culturale intră în joc mecanismele de categorizare. Elevii/studentii învață inevitabil să împartă lumea în „noi” și „ei” după criterii diferite și variabile. Învață, de asemenea, să-și apere identitatea atribuind ceea ce este neconvenabil outgrup-ului și considerând propriul grup ca fiind purtătorul ideilor și practicilor valoroase. Deoarece aceste mecanisme care acționează în cursul formării identității creează premisele unei atitudini de închidere față de outgrup, este important ca prin curriculum să se prezinte diverse relații intra- și intergrupuri. Pentru conviețuirea într-o societate multiculturală democratică este necesară înțelegerea felului în care oamenii pot trăi în relații de cooperare în interiorul grupurilor, dar și între grupuri.

Al patrulea principiu cere **sublinierea unității în diversitate, ilustrarea aspectelor comune care unesc toate grupurile culturale**. Recunoașterea diversității culturale este doar începutul demersurilor specifice educației interculturale. Curriculumul intercultural trebuie să includă strategii pentru recunoașterea diversității, dar și pentru construirea dialogului între membrii diferitelor culturi ce conviețuiesc în același spațiu. Este necesară atât evitarea tentației simplificărilor excesive ale expresiilor culturale din dorința de a identifica o bază cât mai largă de puncte comune între culturi, precum și evitarea tendinței de a accentua diferențele într-atât, încât punctele comune – premisele începutului comunicării – să pară a fi inexistente [5].

Un alt aspect din teoria curriculumului intercultural este reprezentat de metodologii educaționale. Literatura pedagogică (Rey, Cucuș, Cozma) abordează diferite strategii a căror dominanțe se localizează pe acțiunea directă a elevului/studentului în mediul educațional și al comunității, pe valorificarea și lărgirea expe-

riențelor culturale ale elevilor/studentilor, pe interacțiunea în interiorul grupului de elevi/studenti și pe aspectele relaționale ale activității educaționale.

Nevoia de inovație în domeniul metodologiei adiacente curriculumului intercultural a făcut ca registrul de propuneri să treacă din spectrul metodelor tradiționale, recunoscute ca atare în lucrările de didactică, în aria unor metode mai puțin consacrate, unele dintre ele nefiind nici măcar prezentate sub titlu de metode, ci doar de simple sugestii acționale.

Dată fiind varietatea și dinamica mediilor educaționale, se pare că profesorului care transpune în act un curriculum intercultural nu-i mai este suficient un pachet metodologic clasic – finit, încheiat – ci mult mai util ar părea un ansamblu metodologic cât mai flexibil, căruia însuși profesorul să îi confere aspectul final printr-un proces personal de construcție metodologică și strategică [5].

Referințe și bibliografie:

1. Bârlogeanu L. Strategii identitare și interculturalitate în spațiul românesc. - București: Educația 2000+ , 2005.
2. Bârlogeanu L., Crișan A. Ghid de politici interculturale. - București: Educația 2000+, 2005.
3. Centrul Educațional „Pro Didactica”. Educație interculturală în Republica Moldova. - Chișinău: Arc, 2004.
4. Cozma T. (coord.), Cucoș C., Butnaru S. Educația interculturală. Ghid pentru formatori. - Iași: Erola, 2001.
5. Cucoș C., Gherguț A., Momanu M., Sălăvăstru D. Educația – provocări la început de mileniu. - Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2005.
6. Cucoș C. Educația. Dimensiuni culturale și interculturale. - Iași: Polirom, 2000.
7. Gorski P., Covert B. Defining of multicultural education <http://curry.edschool.virginia.edu/go/multicultural> consultat în 10.09.2004
8. Rey Micheline. D'une logique mono a une logique de l'inter / in Cahier, nr.79, FPSE, 1996.

Prezentat la 12.11.2007